

**Neki opći pokazatelji o maloljetničkom prijestupništvu
u Kantonu Sarajevo: alarm za konkretnu društvenu
akciju?**

Maloljetničko prijestupništvo

Maloljetničko prijestupništvo je danas jedna od najčešćih tema za diskusiju unutar cijele Bosne i Hercegovine i htjeli mi to priznati ili ne, postaje dio naše svakodnevnice koji se kao požar širi svim društvenim slojevima našeg društva. Ono što u početku moramo istaći jeste da je ova društvena pojava problem cijelog društva a ne samo ograničenih dijelova zemlje, npr. određene općine, kantona ili entiteta. Zbog toga se u njegovo suzbijanje i pronalaženje rješenja moraju uključiti svi: roditelji, građani, obrazovne ustanove, vladine i nevladine organizacije na svim nivoima uprave. Iako ni drugi centri nisu imuni na ovu pojavu, Kanton Sarajevo je, vjerovatno zbog većeg broja stanovnika i priliva stanovništva, koji su sa sobom donijeli različite (ne)kulture i stilove ponašanja, postao pojam koji se direktno veže za maloljetničku delinkvenciju. Tome u prilog ide činjenica da je Sarajevo glavni grad BiH, metropola "koja nikad ne spava" i prema tome nudi pojedincu obilje mjesta za izlaske, provode ali i mnoštvo prilika za činjene kriminalnih djela. Koliki je to problem govori i činjenica da je Skupština Kantona Sarajevo zasjedala posebno na ovu temu i nakon alarmantnih i poražavajućih informacija "iz prve ruke" odlučila da pokrene beskompromisnu akciju u kojoj samo prevencija broji 31 aktivnost. Pored toga, Skupština je usvojila i sekundarne i tercijarne aktivnosti ali je akcent ipak dat prevenciji.¹

Šta podrazumijeva maloljetničko prijestupništvo

Pod maloljetničkim prijestupništvom podrazumijevamo neprihvatljivo ponašanje koje obuhvata preddelinkventno i delinkventno ponašanje mladih uzrasta od 14 do 18 godina (naše zakonodavstvo djecu od 14 do 16 definiše kao mlađe maloljetnike, a od 16 do 18 godina kao starije maloljetnike), a također i mlađih od 14 i starijih od 18 godina. To znači da i mlađi punoljetnici, odnosno osobe od 18 do 21 godine, u određenim situacijama podliježu normama krivičnog zakonodavstva za maloljetnike. (Strategija protiv maloljetničkog prestupništva u BiH 2006 – 2010).

Shodno navedenom, za stjecanje uvida u sadašnje opće stanje maloljetničkog prijestupništva, odnosno osnovnih obilježja ovih pojava, u radu ćemo sagledati sljedeće elemente:

1. Faktore rizika od dolaska u sukob sa zakonom od maloljetnika;²
2. Realizaciju predviđenih kantonalnih mjera za smanjenje maloljetničkog prijestupništva u periodu 2008 – 2010; i
3. Trend pojava i recidivizam.³

¹ Akcioni plan za implementaciju Strategije maloljetničkog prijestupništva za BiH u Kantonu Sarajevo, usvojen 13.02.2008. godine.

² Maloljetnik je dijete ili mlada osoba koja se, prema datom pravnom sistemu, može tretirati drugačije od odraslih po pitanjima prestupa, Minimalna pravila UN-a o sprovođenju maloljetničkog prestupništva (Pekinška pravila).

³ Recidivizam je povrat, odnosno ponovno vršenje krivičnih djela, i on predstavlja posebnu kategoriju u okviru kriminaliteta.

1. Faktori rizika

Na razvoj ličnosti, odnosno njeno sazrijevanje i socijalno formiranje utječu mnogi makro i mikro faktori. Mnogi odnosi u društvu, kako na individualnom planu tako i na nivou različitih grupa, bili su u velikoj mjeri polarizovani, a razvijanje slike mogućih neprijatelja je njihova opća karakteristika. Uslijedile su brze i nagle promjene dotadašnjeg (tradicionalnog) sistema vrijednosti, a na neki način kriza identiteta nije bila samo očekivani problem mladih nego i generacija njihovih roditelja koji su osjetili egzistencijalnu ugroženost u svim društvenim previranjima. Roditelji su, čini se, pred čizmom globalizma ostali zatečeni nefunkcionalnošću mjerila, odnosno sistema vrijednosti koji su poznavali, a njihovo osjećanje da im stvari izmiču kontroli posebno je bilo izraženo u odnosu na roditeljsku ulogu u pogledu usmjeravanja i vaspitavanja svoje djece. Pored spomenute promjene sistema vrijednosti, također ekonomski faktori, uz sve veće siromaštvo stanovništva, politički faktori, društvena pokretljivost, svakodnevne medijske slike⁴ sa nasilnim porukama i sadržajima⁵ povećavaju faktore rizika vezane za zdravlje djece i njihovo socijalno ponašanje.

Bosanskohercegovačko društvo je relativno siromašno, postkonfliktno društvo u tranziciji. Sama po sebi ovakva obilježja društva predstavljaju faktore rizika koji mogu dovesti mlade ljude do raznih oblika društveno neprihvatljivog ponašanja, pa i dolaska u sukob sa zakonom. Kao mikro faktore rizika, treba imati u vidu poremećene odnose u porodici – roditeljsko zanemarivanje (nedostatak brige i kontrole od roditelja, nasilništvo i alkoholizam), što doprinosi neredovnom pohađanju škole i prekidu školovanja. Dalje, kao faktore rizika treba posmatrati i materijalne probleme (siromaštvo, raskorak između potreba i mogućnosti), nasilje nad djecom, kvalitet zdravstvene i socijalne zaštite, dostupnost i porast prometa narkotika, utjecaj i pritisak vršnjaka (vršnjačku grupu), neposredno okruženje mladih i djece, odgojno nepovoljne situacije (prepuštenost ulici, delinkventno društvo), neorganizirano vrijeme i dr. Pored spomenutih faktora, važno je spomenuti i neka lična obilježja samih adolescenata, poput emocionalne i socijalne nezrelosti, niske tolerancije na frustraciju, slabe socijalne prilagodljivosti, potrebe za dokazivanjem uz negativnu identifikaciju itd.

Svi ovi faktori značajni su kako za Bosnu i Hercegovinu tako i za cijelo područje jugoistočne Europe.

⁴ Slika koja se stvara o maloljetnicima u sukobu sa zakonom je iznimno crna i dramtizirana i predstavlja takve maloljetnike kao ubice, palikuće, silovatelje, pljačkaše i slično. O njima se govori kao o nekome ko se kriminalom bavi iz dosade, ili pak kao o osobama kojima je to postao stil života.

⁵ «Staricu polili benzinom i zapalili», «Maloljetnik ubio dječaka u tramvaju»; «Mladi lopovi pokrali starce»; «L.A. (16) četiri puta nožem izbo tridesetpetogodišnjaka», «Dž.N. (15) napao nožem drugog maloljetnika», «Majka sumnja u prostituciju kćerke»; «Učenica u paklu kriminala i droge», «Nazif Ž. dovodio učenike u podrum i bludničio nad njima»... (Naslovi iz bosanskohercegovačkih dnevnih novina).

2. Realizacija predviđenih kantonalnih mjera za smanjenje maloljetničkog prijestupništva u periodu 2008 – 2010.

a) Usvojeni brojni planovi, a prijestupništvo u porastu

Inicijativa za izradu strateških dokumenata vezanih za smanjenje maloljetničkog prijestupništva nastala je kao rezultat rada velikog broja stručnjaka iz Bosne i Hercegovine iz ove oblasti kao i međunarodnih organizacija⁶ u periodu između 2001. i 2004. godine. Dvije godine kasnije ova inicijativa je pretočena u dokument pod nazivom Strategija protiv maloljetničkog prijestupništva (2006 – 2010.), koja je krajem 2006. godine i usvojena od Vijeća ministara Bosne i Hercegovine. Strategiju čini pet komponenti: reforma zakona, alternativne mjere, institucionalni tretman, prevencija i primjena zakona. Strategija je zasnovana na površnoj analizi malobrojnih postojećih podataka i spisku „pretpostavki“ (npr. politička volja, koordinacija, dodjela sredstava...) potrebnih za provođenje.⁷ Ovu Strategiju karakteriše njena slaba implementacija, tako da od 43 aktivnosti predviđene Strategijom *samo sedam* je provedeno u iole zadovoljavajućem obimu.⁸ To je razočaravajući rezultat. Jedan od razloga za to je sigurno i kasna uspostava mehanizama za koordinaciju koji su uspostavljeni tek 2008. godine, odnosno na polovini perioda planirane provedbe.⁹

Sve brutalniji napadi na građane od maloljetnika,¹⁰ kao i protesti javnosti krajem 2007. i početkom 2008. godine rezultirali su da Vlada Kantona Sarajevo usvoji Akcioni plan za implementaciju Strategije protiv maloljetničkog prijestupništva za BiH u Kantonu Sarajevu. Akcioni plan obuhvata primarnu, sekundarnu i tercijarnu prevenciju,¹¹ a za provedbu plana predviđena su sredstva u iznosu od 2.640,00 KM. Većina predviđenih mjera trebala je da se realizuje u periodu 2008/2009.

Od 31 aktivnosti primarne prevencije, predviđeno je da 16 aktivnosti realizuje i prati obrazovna vlast i odgojno – obrazovne ustanove. U sedamdeset posto slučajeva ove aktivnosti su

⁶ To su: Open Society Fund, Save the Children UK i UNICEF.

⁷ Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice, Strategija protiv maloljetničkog prijestupništva za Bosnu i Hercegovinu (2006. – 2010.), Sarajevo, 2006.

⁸ Participatorni monitoring Strategija protiv maloljetničkog prijestupništva za Bosnu i Hercegovinu (2006. – 2010.)

⁹ Zanimljivo je da je do uspostave ovog mehanizma došlo tek nakon određenih tragičnih događaja koji su snažno odjeknuli u javnosti. U 2008. godini tri romska dječaka, koji su od ranije evidentirani kao učinioci krivičnih djela, zapalili su staricu koja je podlegla od zadobivenih povreda, dok je štićenik otvorene ustanove u Sarajevu ubio adolescenta u tramvaju. Ogorčenost javnosti dovela je do odlaska s dužnosti gradonačelnice Sarajeva i premijera Kantona.

¹⁰ Spaljivanja i ubistva starice Ljubice Đokić - Spasojević, te ubistva dječaka Denisa Mrnjavca u sarajevskom tramvaju 2008. godine. Preuzeto sa Radio slobodna europa, 17. januar 2011.

¹¹ U literaturi postoje različite podjele prevencije, a uobičajena je ona koja je preuzeta iz medicine: primarna, sekundarna i tercijarna. Primarnu prevenciju čine opšte mjere koje su usmjerene na promovisanje socijalne pravde i jednakih mogućnosti. Sekundarnu prevenciju čine mjere koje su usmjerene na pomoć djeci koja su identifikovana kao posebno rizična. Tercijarnu prevenciju čine programi za izbjegavanje nepotrebnog kontakta s pravosudnim sistemom, i druge mjere kojima bi se spriječilo ponovno činjenje prestupa, odnosno recidivizma. Autor.

realizovane u većoj mjeri, a posebno one aktivnosti gdje su bila obezbijeđena dodatna finansijska sredstva, dok je njih 30 posto realizovano djelimično (rasterećenje obima nastavnog plana i programa, upošljavanje školskih psihologa i socijalnih radnika u OŠ i SŠ, dodatni programi i mjere prevencije maloljetničke delinkvencije – ograđivanje neograđenih školskih dvorišta, razvijanje promotivno-preventivnih aktivnosti).

Kada govorimo o ulozi policije u borbi protiv maloljetničkog prijestupništva, ona u okviru svojih redovnih aktivnosti, nadležnim tužilaštvima, podnosi krivične prijave protiv maloljetnika zbog postojanja osnova sumnje da su učinili krivično djelo. Policija ima zadatak da po saznanju za učinjeno krivično djelo izvrši uviđaj i sačini službenu zabilješku, te da tužilaštvu dostavi krivičnu prijavu, bez obzira na godine života učinitelja. Dakle, policija dostavlja krivične prijave i protiv maloljetnika mlađih od 14 godina života. Tužilaštvo ima zadatak da utvrdi da li je maloljetnik u vrijeme učinjenja krivičnog djela bio krivično odgovoran i tu policija nema nikakvog utjecaja.

Pored navedenih redovnih aktivnosti, analizom Akcionog plana za implementaciju Strategije protiv maloljetničkog prijestupništva za BiH u Kantonu Sarajevo, može se reći da je Ministarstvo unutrašnjih poslova djelimično sprovedo pet aktivnosti primarne prevencije gdje je ono bilo označeno kao nosilac aktivnosti. Tako su zaposlena 52 nova policijska službenika i 17 novih mlađih inspektora, mjera ograničenja kretanja za maloljetnike (do 23 sata) je dala rezultate u smislu da su roditelji više obaviješteni i više vode računa o svojoj djeci, postavljene su kamere u općinama Novi Grad i Novo Sarajevo na mjestima javnog okupljanja. Međutim, pored zapošljavanja novih policijskih službenika, zbog odlaska starijih u penziju MUP ima ponovo nedostatak policijskih službenika, što se odražava i na manje prisustvo policijskih službenika kod OŠ i SŠ. Također, u okviru svojih redovnih policijskih aktivnosti nije povećano prisustvo policijskih službenika na stajalištima i u sredstvima javnog prevoza. Osim policijske uprave Ilijaš, nije gotovo ništa učinjeno na pravljenju i opremanju prostorija za kvalitetniji rad sa prijestupnicima i žrtvama nasilja.

Ministarstvo saobraćaja i javno preduzeće GRAS, samo su djelimično realizovali jednu predviđenu aktivnost primarne prevencije. Realizacija se ogledala u dodatnom prisustvu zaštitara u vozilima javnog prevoza Gras, dok video nadzor na frekventnim stajalištima i u vozilima nije ni do danas instaliran. Za ovu aktivnost GRAS-u su bila obezbijeđena dodatna sredstava u iznosu od 315.000 KM.

Od osam mjera sekundarne prevencije, tri su realizovane skoro 70 posto, četiri djelimično i jedna nikako. Softver za jedinstvenu bazu podataka na nivou Kantona Sarajevo nije napravljen.

a) Stotinu novih maloljetnih prijestupnika u prvih šest mjeseci 2011.

Kada je u pitanju realizacija aktivnosti tercijarne prevencije, tu se uradilo najmanje. Tako, od predviđenih pet aktivnosti dvije nisu realizovane gotovo nikako (osnivanje dijagnostičko-opservacionog centra i pokretanje obnove i rekonstrukcije Zavoda za alkoholizam i druge toksikomanije – Jagomir). Druge tri aktivnosti su samo jednim dijelom realizovane, tako da ni danas Zavod HUM nije stavljen u svoju pravu funkciju.

Analizirajući trend kretanja maloljetničke delinkvencije za period implementacije Akcionog plana 2008 – 2010., može se konstatovati da su sprovedene mjere, iako u većini slučjeva djelimično, ipak u jednom trenutku dale određene rezultate. Tako je u 2010. godini, u odnosu na 2009. godinu, broj maloljetnih izvršilaca smanjen za 101 ili 38,5 posto. Mićo Letić inspektor za maloljetničku delinkvenciju u MUP-u Kantona Sarajevo, ističe da, iako je smanjen broj krivičnih djela, u porastu je njihova brutalnost. Svako dalje odlaganje rješenja i resocijalizacije u posljednjih 15-ak godina dovelo je do toga da BiH vrvi od kriminalaca:

„Koliko je maloljetnika kao punoljetno nastavilo da čini krivična djela? Kada uzmemo aspekt višestrukih povratnika, recidivista, koji su evidentirani u izvršenjima krivičnih djela, nećemo uzeti samo kanton Sarajevo, uzećemo čitavu BiH - da li je to armija kriminalaca koja je na ulicama, da li maloljetnici mogu da na jedan direktan način utiču na aspekt sigurnosti i bezbjednosti? Sama ova činjenica nam govori šta je.“¹²

U prilog ovakve izjave ide trend zaustavljanja pada stope maloljetničke delinkvencije, početkom 2011. godine. Stanje kriminaliteta na području Kantona Sarajevo u periodu januar - juni 2011. godine, u odnosu na isti period prethodne godine, posmatrano kroz statističke pokazatelje, karakteriše povećanje broja maloljetnih izvršilaca za čak 66 posto.¹³ Ono što karakteriše ovaj period jeste da su maloljetnici koji su prvi put registrovani brojniji od povratnika u izvršenju krivičnih djela, posebno ako se ima u vidu da su sve do sada povratnici bili brojniji. U proteklih šest mjeseci 2011. godine 100 maloljetnika je prijavljeno prvi put, a 61 je povratnik u izvršenju krivičnih djela (ili 37,9%). U istom periodu 2010. godine povratnici su bili zastupljeni sa 53,6%. S obzirom na mjesto izvršenja krivičnog djela, najveći broj izvršenih krivičnih djela bilježi se na području općina Centar (63 službena izvještaja), Novi Grad (49) i Novo Sarajevo (42).

Ovakav podatak je zabrinjavajući, posebno ako se uzme u obzir da je u ovom kratkom periodu od šest mjeseci došlo do mobilizacije novih 100 maloljetnika koji učestvuju u maloljetničkoj delikvenciji. Ovakva statistika opovrgava sve gore navedene rezultate, odnosno aktivnosti iz Akcionog plana koje su sprovedene a nisu zaustavile trend rasta maloljetničke delikvencije na području Kantona Sarajevo. Trebalo bi analizirati uzroke ovako loše prevencije, sam pristup i metodologiju.

¹² Intervju sa Mićom Letićem, inspektorom za maloljetničku delikvenciju u MUP-u Kantona Sarajevo, Sarajevo maj 2011.

¹³ Preuzeto sa: <http://mupks.ba/?jezik=bos&x=84&y=268>, dana 15.08.2011.

Generalno posmatrajući, kada je u pitanju broba protiv maloljetničkog prijestupništva, može se reći da su usvojeni brojni planovi na svim nivoima, a prijestupništvo je u porastu. Ko je odgovoran za ovakav trend? Naravno, prije svega, institucije koje raspolažu finansijskim sredstvima namijenjenim za suzbijanje ove pošasti, sve nevladine organizacije koje su dobile finansijska sredstva, a nisu javno objavile rezultate rada i pozitivne poruke. Također, odgovornost snose i sve institucije koje donose zakone, škole koje ne učestvuju u javnim debatama iznoseći probleme, kao i one škole koje ne iznose primjere pozitivne prakse, Vijeća roditelja koja ne pokazuju nikakav interes za učešće u javnim debatama, mediji koji neprofesionalno tretiraju problem maloljetničkog prijestupništva i svi koji gledaju nasilje a ne reaguju.

Očito je da vlasti i javni sektor rade jako malo na rješavanju problema maloljetničke delikvencije, s tim da je to više deklarativno, a ne konkretan rad. To svjedoči primjer da je Strategija kao dokument nastala dvije godine prije nego što je implementacija stupila na snagu. Vremeski period u kojem su planirane aktivnosti trebale biti implementirane je tri godine. Što znači da je taj period istekao. Tako danas praktično ne postoji koordinacijsko tijelo za provedbu državne strategije u borbi protiv maloljetničkog prijestupništva. Podsjetimo da je još u martu trebala da bude usvojena nova strategija, ali to se nije desilo jer predstavnici Republike Srpske smatraju da nema potrebe da strategija bude na državnom nivou.¹⁴

To znači da zbog nedostatka političke volje više ne postoji jedinstven obvezujući dokument na nivou Bosne i Hercegovine, kao niti Koordinacijsko tijelo, a nižim nivoima je ostavljeno da sami organizuju i osmisle aktivnosti koje će sprovoditi u cilju smanjenja maloljetničke delikvencije. Koliko će to biti uspješno ostaje da se vidi. Međutim, stanje maloljetničke delikvencije u prvih šest mjeseci 2011. karakteriše znatno povećanje maloljetnih počinitelja krivičnih djela kao i broja krivičnih djela.¹⁵ Tako da od ukupnog broja počinjenih krivičnih djela, nekih skoro 7 posto, bar prema statistikama MUP-a, pripada upravo maloljetnim počiniteljima krivičnih djela.

Vlada Kantona Sarajeva nije raspravljala o potrebi izrade novog Akcionog plana ili pak o potrebama nastavka implementacije aktivnosti iz Akcionog plana 2008/2009. godine. Podržane su samo neke redovne aktivnosti u okviru MUP-a, te je na svojoj 12 sjednici Vlada usvojila Zaključak o utvrđivanju cijene usluga smještaja maloljetnika u Disciplinskom centru za maloljetnike,¹⁶ kao i način obezbjeđenja sredstava. Ugovoren je posao i za izvođnje radova na izgradnji poslovnog objekta za smještaj Disciplinskog centra.

¹⁴ FENA – Prijestupništvo maloljetnika učestalije, nasilje na ulici agresivnije, 10.06.2011. godine

¹⁵ U proteklih šest mjeseci 2011. godine, maloljetna lica su učestvovala u izvršenju 268 krivičnih djela (16 ili 6,3% više), a za izvršenje ovih djela prijavljen je 161 maloljetnik (64 ili 66% više). Među prijavljenim maloljetnim izvršiocima, 22 je djece do 14 godina, 78 je u dobi između 14 i 16 godina, a 61 je u dobi između 16 i 18 godina. Prema polnoj strukturi, 153 maloljetna izvršioca su muškog, a osam ženskog spola. Statistički podaci MUP-a Kantona Sarajevo, preuzeti sa <http://mupks.ba/?jezik=bos&x=84&y=268>.

¹⁶ Zaključak broj: 02-05-10700-34/11 od 14.04.2011. Također na na 15 sjednici Vlada je usvojila Zaključak o prihvatanju Izvještaja o poslovanju Disciplinskog centra za 2010. godinu. Broj: 02-05-15818-11/11, od 05.05.2011.

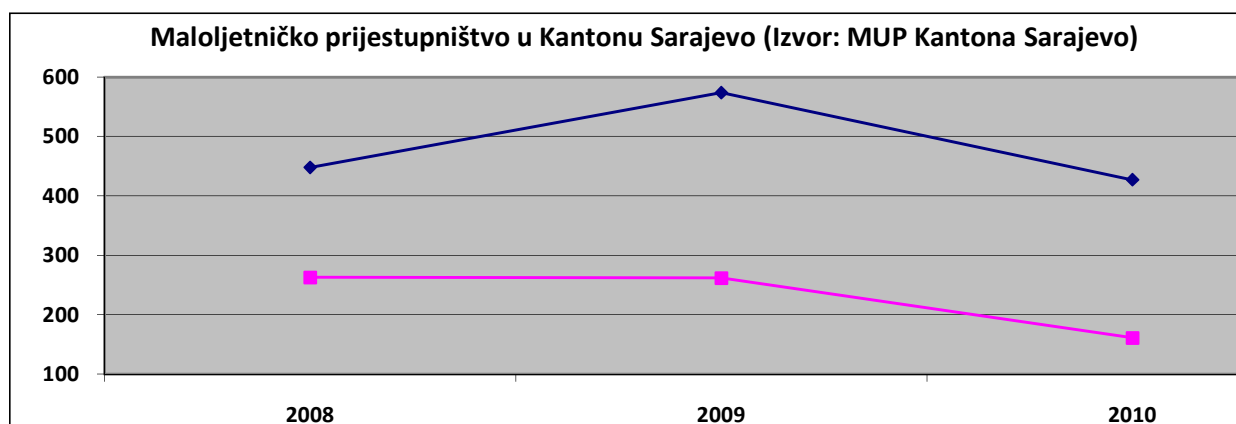
Na inertnost društva i vlasti po pitanju suzbijanja maloljetničke delikvencije, te njenog trenda povećanja upozorava i istražitelj za maloljetničko prijestupništvo u MUP-u Kantona Sarajevo Mićo Letić koji kaže „da je pet do 12 da se neki koraci u ovom segmentu i u obliku ovog kriminaliteta moraju poduzeti, jer ako se nešto sistemski ne bude poduzelo, mislim da ćemo imati razorne posljedice“.¹⁷

¹⁷ Intervju

b) Trend pojava i recidivizam

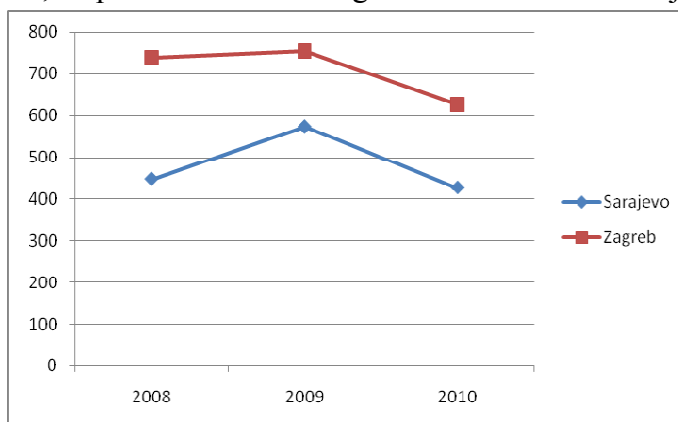
Stopa recidivizma u Kantonu Sarajevo 40 posto

Prema statističkim podacima u Kantonu Sarajevo je za posljednje tri godine evidentirano 686 mladih do 18 godina koji su izvršili više od 1400 krivičnih djela, u prosjeku nešto više od 2 krivična djela. Godišnje se u Sarajevu evidentira oko 230 maloljetnih počinioca krivičnih djela.¹⁸ Posebnu pažnju zaslužuje recidivizam odnosno ponovno činjene krivičnih djela. Ovo kriminogeno ponašanje formira se u dužem vremenskom periodu i vrlo je otporno na pokušaj njegovog mijenjanja. Ovaj faktor je doprinijeo da je godišnja stopa recidivizma u Kantonu Sarajevo dostigla veliki procent od 40 posto.

Kanton Sarajevo dostigao isti prosjek broja izvršioaca krivičnih djela kao Beograd i Zagreb

Na gornjem grafikonu primjetan je rast broja počinjenih krivičnih djela u 2009. godini za 28,1 posto ili 126 krivičnih djela. Međutim, naporima Kantonalnog Ministarstva unutrašnjih poslova trend rasta maloljetničkog prijestupništva uspješno je zaustavljen u 2010. godini za 25,6 posto, posmatrano sa aspekta broja počinjenih krivičnih djela.¹⁹ Također, vidljivo je da se u ovom periodu smanjio i broj maloljetnih izvršilaca za 38,5 posto. Ovakav odnos između broja počinjenih krivičnih djela i broja prijavljenih maloljetnika, navodi nas na zaključak da je u 2010. godini

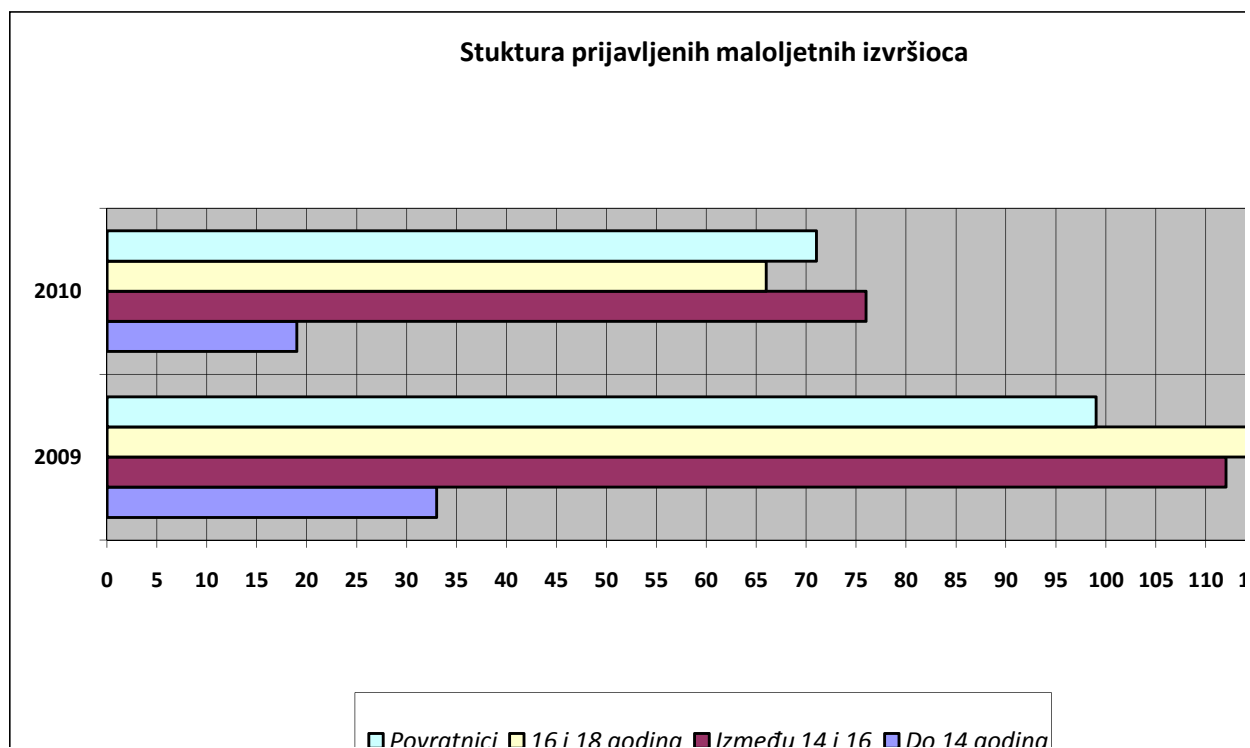
¹⁸ Godišnje se u Beogradu evidentira oko 1600 maloljetnih počinitelja krivičnih djela.

¹⁹ Statistički podaci preuzeti sa stranice Ministarstva unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo: <http://mup.ks.gov.ba/node/577>

došlo do povećanja prosječnog broja izvršenih krivičnih djela od maloljetnika na području Kantona sa 2 na 3. Samim tim, Kanton Sarajevo se svrstao u isti prosjek broja izvršioaca krivičnih djela od maloljetnih lica kao Beograd i Zagreb.

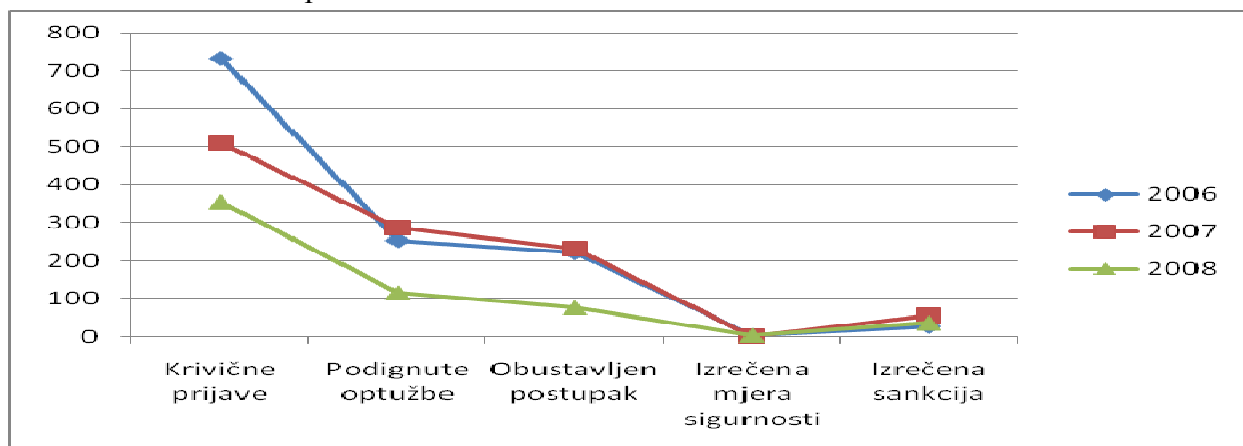
Mlađa djeca sve više dolaze u sukob sa zakonom

Pored spomenutog, primjetna je pojava da sve mlađa djeca dolaze u sukob sa zakonom. Posebno zabrinjava učestalost djece ispod 14 godina, koja su krivično neodgovorna, kako među počiniocima prekršaja tako i među počiniocima krivičnih djela. U prvih šest mjeseci 2011. od 161 počinioca maloljetničke delikvencije njih 22 su bili djeca.²⁰ Ovakvom ponašanju najčešće prethodi, ili ga prati, sve veći broj zanemarivanja, prekidanja i napuštanja redovnog školovanja, naročito srednjeg ali i osnovnog. U grupi krivično odgovorne djece uzrasta od 14 do 18 godina zakon najčešće krše djeca od 16 do 17 godina.

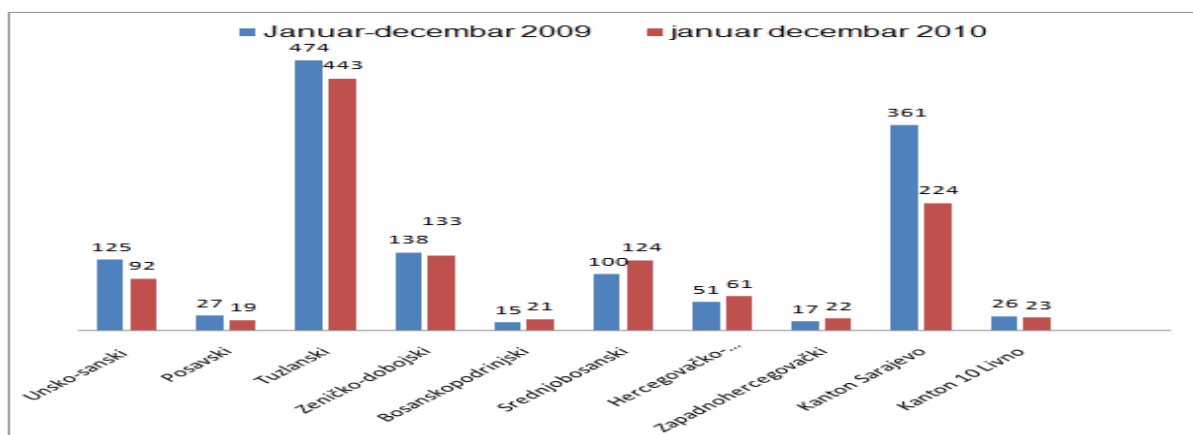

²⁰ <http://mupks.ba/?jezik=bos&x=84&y=268>

Maloljetnici u Sarajevu kao i u susjednim gradovima uglavnom vrše krivična djela protiv imovine (80 posto), zatim protiv javnog reda i prometa, života i tijela, zdravlja ljudi i dr. Komparacije radi, između 20 i 25 posto maloljetnih počinitelja krivičnih djela zakonski bude sankcionisano, dok je taj procenat daleko veći kod obustavljanja postupka pred vijećem i on se kreće između 73 do 80 posto.

Također, na ovom grafikonu primjetan je i nesrazmjernost broja između krivičnih prijavi i podignutih optužnica. Tako gotovo svake godine imamo duplo manje optužnica u odnosu na krivične prijave koje sačinjavaju pripadnici policije. Ovo može upućivati na dvije činjenice. Da policija sa ovako velikim brojem krivičnih prijavi nastoji da suzbije maloljetničku delikvenciju, ali ih u tome adekvatno ne prati tužilaštvo i sud. Drugo, može biti da policija usljed nemarljivosti i neprofesionalizma napravi nepotpunu krivičnu prijavu (da li zbog nedostatka materijalnih dokaza ili nekih pravnih propusta) i takva prijava bude odbačena od tužilaštva. Oba ova slučaja zahtijevaju posebno detaljno istraživanje koje će nam ukazati gdje su stvarni problemi kada je u pitanju nesrazmjernost velikog broja krivičnih prijavi i jako malog broja sankcionisanih maloljetnih počinitelja kaznenih djela. Međutim, problem institucionalnog rješavanja ovog pitanja rezultirao je opadanjem trenda osuđenih osoba za krivična djela.

Broj prijavljenih maloljetnika po kantonima Federacije BiH²¹

²¹ Javna prezentacija predstavnika Federalne uprave policije na devetoj javnoj debati „Počinioci i žrtve krivičnih djela su naša djeca – spriječimo maloljetničko prijestupništvo kulturom dijaloga“, Sarajevo 28.05.2010.

Loša zakonska regulativa stvara armiju maloljetnih prijestupnika – Federacija BiH treba hitno donijeti novi zakon

Prema maloljetnim učiniocima krivičnih djela primjenjuju se odredbe glave deset (od člana 79 do člana 109) Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine. Ovim odredbama zakonodavstvo je predvidjelo čitavu lepezu odgojnih mjera koje sudije za maloljetnike mogu izreći. Međutim, problem leži u tome što zakonodavac nije prethodno mislio o mogućnosti primjene odgojnih mjera. Veliki broj odgojnih mjera, počev od pojačanog nadzora od roditelja ili staratelja ili pojačanog nadzora u drugoj obitelji, do upućivanja u odgojnu ustanovu maloljetnika, nemoguće je realizovati u praksi. Odgojne mjere su neprimjenjive jer nisu dati mehanizmi prisile za njihovu realizaciju. Tako danas na stotine djece-delikvenata je popisano u sudske spise ali se nemaju gdje staviti, pa su oni i dalje - na ulici. Česta mjera je upućivanje na savjetovanje kod socijalnog radnika ali socijalni radnici ne izlaze na teren već sjede u kancelarijama, pa ako dijete dođe, onda obavljaju savjetovanje, a ako ne, onda se upiše u dokumentaciju da je dijete samoinicijativno prekinulo pomoć. Socijalni radnici jednostavno zaboravljaju činjenicu da djeca koja su im dodijeljena imaju problema sa autoritetima, ustanovama i da nemaju razvijene radne navike, jer da je suprotno, takva djeca ne bi ni trebala pomoć Službe socijalne zaštite. Tako maloljetni delikventi postaju nova generacija bosanskog podzemlja i uličnih bandi. Sudovi maloljetne delikvente ne mogu uputiti ni u odgojnu ustanovu, jer je u Bosni i Hercegovini nema.

ODGOJNE MJERE:

- a) Disciplinske mjere upućivanja u Disciplinski centar za maloljetnike;
- b) Mjera pojačanog nadzora: od roditelja; usvojitelja ili staratelja; u drugoj obitelji ili od nadležnog tijela socijalne zaštite;
- c) Zavodske mjere: upućivanje u odgojnu ustanovu, u ogojno-popravni dom ili u drugu ustanovu za osposobljavanje.

Nisu osnovane zakonom predviđene ustanove

U Federaciji BiH, u čijoj je nadležnosti osnivanje ustanova u kojima bi se izvršavale zavodske mjere i mjere sigurnosti izrečene maloljetnom počiniocu krivičnog djela, nisu osnovane zakonom predviđene ustanove, do danas nije preuzeto pravo i obaveza osnivača već postojećih ustanova (Zavod za vaspitanje muške djece i omladine „Hum“).

To praktično znači da svi maloljetnici koji počine krivično djelo, pa i ono najteže ne mogu biti upućeni u odgojnu ustanovu, ustanovu za osposobljavanje i odgojno-popravni dom, jer takav dom ne postoji, a obaveza osnivanja ovih ustanova je, u skladu sa Zakonom o izvršenju sankcija FBiH, isključiva nadležnost Federacije Bosne i Hercegovine.

Sadašnja praksa je u potpunosti suprotna onome što se želi postići resocijalizacijom. Maloljetnici koji su izvršili teža krivična djela su vremenske kazne služili u KPZ u Zenici, zajedno sa odraslim osuđenicima čime se omogućava neposredan kontakt i "transfer znanja". Pojedine sudije u FBiH, zbog nedostatka adekvatnih ustanova upućuju čak i maloljetnike koji su izvršili

kaznena djela ubistva u Hum, što nikako nije prihvatljivo jer je ova institucija namjenjena za prevaspitavanje djece koja imaju manje poremećaje u ponašanju poput: bježanje od kuće, pušenje, uživanje alkohola i sl.

U svemu ovom postoji i pozitivna stvar a to je osnivanje Kantonalne javne ustanove „Disciplinski centar za maloljetnike“. Centar je privremeno smješten u Vogošći, otvorenog je tipa, a po odluci suda u njega se upućuju maloljetnici koji su počinili lakša krivična djela ili su prvi put došli u sukob sa zakonom. Rad ove ustanove ostvaruje se primjenom stručnih pedagoških, psiholoških, kao i metoda socijalnog rada, a u skladu sa relevantnim zakonodavstvom. Centar do danas bilježi dobre rezultate resocijalizacije maloljetnika, ali se u njega može uputi jako mali broj maloljetnika.²² Treba istaknuti da ova institucija nije predviđena kao institucija za trajnu resocijalizaciju maloljetnika i ista se danas susreće sa nizom poteškoća u svom radu.²³

Starijim maloljetnicima, kada počine teža krivična djela, za koja je propisana zatvorska kazna u trajanju dužem od pet godina može se izreći kazna maloljetničkog zatvora od jedne do deset godina,²⁴ dok mlađim maloljetnicima zakonom nije predviđena mogućnost izricanja kazne maloljetničkog zatvora. Kazne zatvora se izdržavaju u posebnim odjeljenjima za maloljetnike pri zatvorima za odrasle izvršioce krivičnih djela. Informacije sa područja Federacije pokazuju da je samo jednom maloljetniku izrečena kazna zatvora u 2008,²⁵ a prema drugom izvoru, tri maloljetna prijestupnika su smještena u odjel za maloljetnike pri zatvoru u Zenici u 2005, tri u 2006. i nijedan 2007.²⁶

Ovakva zakonska rješenja, koja nisu propisala mehanizme prisile realizacije odgojnih mjera, kao i nemogućnost izvršenja zavodskih mjera za teška krivična djela, zbog nepostojanja institucija, u velikoj mjeri usložnjavaju rješavanje maloljetničkog prijestupništva, kako na području Kantona Sarajevo tako i na području cijele Federacije BiH.

²² U periodu od 01.01. do 01.06.2011. godine u Disciplinski centar upućena su 23 maloljetnika. Informacije o radu sa korisnicima za navedeni period. KJU Disciplinski centar za maloljetnike.

²³ Prije svega to je smještaj centra nije trajno riješen, postupak od izricanja do izvršenja odgojnih-disciplinskih mjera dugo traje, nepostojanje propisanih standarda u radu sa maloljetnim počiniocima, nepostojanje mehanizama spram neizvršenju krivičnih sankcija i dr. Ove poteškoće u radu Disciplinskog centra za maloljetnike autor je identifikovao na osnovu obavljenih intervjua i izvještaja sa određenih javnih tribina koje su održane u Sarajevu tokom prvih šest mjeseci 2011. godine, na temu maloljetnička delikvencija.

²⁴ Krivični zakon Bosne i Hercegovine, član 96(1); Krivični zakon Republike Srpske, član 88(1); Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine, član 100(1).

²⁵ Procjena maloljetničkog pravosuđa u BiH, UNICEF, 2011. str.31.

²⁶ Kombinovani drugi, treći i četvrti periodični izvještaj Bosne i Hercegovine o primjeni Konvencije o pravima djeteta, CRC/C/BiH/2-4. str 93.

*Centar za sigurnosne studije
Centre for Security Studies*

*Branilaca Sarajeva 13/I, 71000
Sarajevo, Bosnia and Herzegovina
Tel: +387 33 262 455/ 262 456
Fax: +387 33 223 250
E-mail: info@css.ba
www.css.ba*

*Think Tank Fund
Open Society Institute*

*Oktober 6. utca 12.
Budapest, 1051 Hungary
Tel: +361 882 3244
Fax: +361 882 3101
www.soros.org/thinktank*